

Smaglii V.M.

Candidate of philological sciences,
associate professor,
head of the philology department
at the Odessa National Maritime University

MARGINAL ZONE OF THE VERBALIZED WORD CONCEPT

Смаглій Валерія Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент
завідувач кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

МАРГІНАЛЬНА ЗОНА ВЕРБАЛІЗОВАНОГО КОНЦЕПТУ WORD

Summary. The analyzed sector WORD / LANGUAGE / SPEECH Nominal Complex Field below contains, first and foremost, articles that explain the word nominative unit, form the core of the corresponding field, as well as articles to which references refer and form the periphery and marginal zone of such field. The link is the word / phrase in the dictionary definitive article, which is highlighted in a specific font. References are most often internal, that is, they link to articles in the same dictionary. Sometimes we also register external links that mention publications by scholars in other publications, with or without relevant bibliographic data. The marginal zone of the field is attributed to the second degree references (that is, used in the peripheral articles in the segment articles), as well as external references to the theories of other scholars and lists of sources accompanying the References dictionary article.

Анотація. Аналізований далі сектор WORD номінативного поля комплексного концепту WORD / LANGUAGE / SPEECH містить передусім статті, в яких наведене тлумачення номінативної одиниці word, вони формують ядро відповідного поля, а також статті, до яких відсилають посилання і які утворюють периферію і маргінальну зону такого поля. Посиланням є слово/словосполучення в дефініційній статті словника, яке виділене певним шрифтом. Посилання частіше за все є внутрішніми, тобто такими, що відсилають до статей цього ж словника. Іноді реєструємо і зовнішні посилання, які згадують публікації науковців у інших виданнях, із наданням відповідних бібліографічних даних або без них. До маргінальної зони поля уналежнюємо посилання другого ступеню (тобто ужиті в посилочних статтях периферійної зони), а також зовнішні посилання на теорії інших науковців і переліки джерел, що супроводжують словникову статтю у форматі References.

Key words: *nucleus, morpheme, marginal zone, speech unit, microfield.*

Ключові слова: *ядро, морфема, маргінальна зона, мовна одиниця, мікрополе.*

Постановка проблеми. У науковій картині світу відбивається розуміння галузевими фахівцями певного фрагменту світоустрою, людської цивілізації, явищ духовної і матеріальної культури. Наше дослідження на цьому етапі концентрується на науковому, а саме лінгвістичному розумінні феноменів мови і мовлення. Таке розуміння є динамічним, його тяглість і трансформації відображаються зокрема у академічних дослідженнях, у епохальних публікаціях наукових шкіл, а також у спеціалізованих довідникових виданнях, на кшталт енциклопедій і термінологічних словників. Подібні видання фіксують як наукові знання минулого, так і теперішнє розуміння сутності мови і законів її функціонування.

Мета статті. Даний розділ дослідження присвячено аналізу англійських спеціалізованих енциклопедій і словників, в яких зафіксовано наукові знання про мову і мовлення, а також про зміну наукових парадигм, напрямків, шкіл, що вивчали і вивчають феномен людської мови.

Викладання основного матеріалу. Одним із найвагоміших (в термінах даного дослідження) внутрішніх посилань із **ядерної** статті **word** є,

звичайно, посилання на лексичний аспект феномену **слово**, тобто на словниковий запас мови, який традиційно називаємо **вокабуляр**. У ядерній статті читаємо: [lexemes are the units of vocabulary, and as such would be listed in a dictionary]. Графічно виокремлена в статті номінативна одиниця **lexeme** була розглянута вище, оскільки вона входить до зони **ближньої периферії** аналізованого поля. Звернімося до номінативної одиниці зони **дальшої периферії**, яка також виокремлена в ядерній статті графічним акцентом *індивідуального* посилання I ступеня. Це номінативна одиниця **vocabulary**. Відповідна стаття в словнику Crystal пропонує лаконічний опис цієї одиниці, указуючи, що **vocabulary** є не фаховим позначенням того, що фахівці іменують термінами **lexis** та **lexicon** і відсилає користувача до відповідних статей: [linguistics uses the term **vocabulary** in its everyday sense, reserving for its technical study the use of terms **lexis**, **lexicon**].

Посилання II ступеня **lexis**, **lexicon** «уводять» користувача у **маргінальну зону** номінативного поля, де звернувшись до відповідних статей, він дізнається про суто наукове трактування словникового запасу будь-якої мови. Показовим є

початок *посилочної* статті II ступеню **lexis**: [term **lexis** is used in linguistics to refer to the **vocabulary** of a **language** in a variety of technical phrases. A unit of vocabulary is generally referred to as a **lexical item**, or **lexeme**. A complete inventory of the lexical items of a language constitutes that language's **dictionary**, or **lexicon** – a term particularly used in generative grammar].

Посилочні статті II ступеня у їх порівнянні із статтею I ступеня посилання **vocabulary** набагато детальніше описують феномен *vocabulary*, надаючи фахові (*technical*) позначення **lexis** та **lexicon** і роз'яснюючи різницю між ними, уточнюючи, що **lexicon** – це термін, яким оперують в межах генеративної граматики, описуючи структурні характеристики лексичних одиниць мови, використовуючи спеціальні графічні позначки для граматичних класів: [**lexicon** refers to the component containing all the information about the structural properties of the lexical items in a languages...and formalized as features, and put in square brackets; e.g., word-class assignments include noun [+N], etc]. Натомість терміном **lexis** фахівці послуговуються аналізуючи такі мовні структури лексичного рівня, як *лексичні поля*, *лексичні системи*, *лексичні групи* (*lexical field*, *lexical system*, *lexical set*). У фокусі уваги лінгвістів відповідного фаху опиняються, зокрема, явища *лексичних прогалів* (*lexical gaps*), тобто відсутність структурно передбачуваної лексичної одиниці в системі її *lexis* (ми б сказали «в системі її *вокабуляра*»), наприклад, при наявності гендерної опозиції в лексичних парах *brother* VS *sister*, *son* VS *daughter* в англійській мові відсутні дві різні лексичні одиниці на позначення *cousin*, які до речі є в українській мові (*кузен* VS *кузина*, або *двоюрідний брат* VS *двоюрідна сестра*).

Посилочні статті II ступеню набагато перевищують свою *материнську* статтю (I ступеню) **vocabulary** як за текстовим обсягом, так і за кількістю посилань (наприклад, стаття **lexis** більше ніж у 9,5 разів осяжніша і пропонує у 4 рази більше власних внутрішніх посилань). Отже користувач словника має можливість ознайомитись із темою *слово в системі вокабуляру* у кількох форматах: у стислому вигляді (коротка фраза в *ядерній* статті **word**), від неї посилання I ступеня і коротка інформація у статті *дальньої периферії vocabulary*), від неї посилання II ступеня і розлогий виклад у *посилочних статтях маргінальної зони lexis* та **lexicon**, не кажучи вже про можливі «мандри» різномною мережею подальших посилань, що пронизують номінативне поле концепту **WORD**.

Порівнюючи, яким чином тема *слово в системі вокабуляру* віддзеркалюється в *науковій* і *наївній* КС, бачимо наступне. Номінативні одиниці **vocabulary** та **lexicon** в *наївній* КС, на відміну від *наукової* КС, практично не розрізняються. Обидві одиниці мають значення (1) *словниковий запас* (*мови, окремої групи мовців, окремого мовця*), порівняймо: **lexicon** [the vocabulary of a language, a person, or branch of knowledge]; **vocabulary** [lexicon,

a stock of words employed by a language, group, or in a field of knowledge]; і (2) *словник* (*тлумачний, перекладацький*), див.: **vocabulary** [a list of words and often phrases, usually arranged alphabetically and defined or translated, a lexicon] і **lexicon** [a book containing an alphabetical arrangement of the words in a language and their definitions].

Одним із лексико-семантичних варіантів полісеманта **lexicon**, особливо цікавим для нашого дослідження, є семема *загальномовного* словника, маркована як така, що належить царині лінгвістики, тобто є *науковою* семемою [(Linguistics) the total stock of morphemes in a language; the morphemes of a language considered as a group], йдеться про те, що *лексикон* є загальним запасом не *слів мови*, а *морфем*. Проте наша вибірка із *фахових* словників і енциклопедій такого значення номінативної одиниці **lexicon** не фіксує. Мабуть, варто вести мову про певну *лакунарність* досліджуваного нами номінативного поля **WORD** у відбитті *наукової* КС стосовно такого фрагменту, як **lexicon**.

Своєю чергою номінативне поле досліджуваного концепту **WORD / LANGUAGE / SPEECH** у його *наївному*, не фаховому варіанті взагалі не містить такої словникової одиниці, а отже і парцели інформації, як **lexis**. Тут уже йдеться про *лакунарність* *наївної* КС.

Повертаючись до *ядерної* статті **word** і *посилочних* спрямувань, що йдуть від неї до інших статей, які позиціонують *слово* в різних лінгвістичних ракурсах, наразі звернімося до *фонологічного* ракурсу. Він заявлений лише у дотичний спосіб: стаття розмірковує про *фонологічні* характеристики слова в системі мови, які поруч із *граматичними* і *семантичними* характеристиками слугують маркерами групування слів у частиномовні класи (в статті вони називаються *word-classes*): [word-classes can be established by analyzing the various grammatical, semantic, and phonological properties displayed by the words in a language]. Ще одне вживання *посилочного* слова *phonological* в цій самій статті зустрічається при характеристиці так званого *фонологічного слова* [words are physically definable units which one encounters in stretch of speech (where there may be phonological clues to identify boundaries, such as a pause or juncture features). 'Word' in this sense is often referred to as the **phonological word**] (в наведених дефініції збережені аутентичні словникові графічні виділення).

Зауважимо, що попри неодноразове вживання в межах статті **word** внутрішнього посилання **phonological**, воно є неточним, бо відповідної статті в словнику Crystal немає. Його вокабуляр містить статтю **phonology**, дуже розлогу (ціла сторінка тексту, в якій налічується 56 внутрішніх посилань), проте мало інформативну у відношенні до посилки, за якою в даному випадку до статті звернеться користувач. Єдине, що він зможе виокремити із неї, це наступне: [phonology is concerned with the range and function of sounds in specific languages, and with the types of phonetic relationships that relate and

contrast words and other linguistic units]. Тобто фонологія вивчає зокрема фонетичні відносини, що пов'язують і протиставляють слова і інші лінгвістичні одиниці. Решта статті інформує про зовсім інші аспекти проблеми фонології, окреслюючи її різновиди (synchronical / diachronical / prosodic / generative phonology, Bloomfieldian phonological theory, Prague School theory) і заглиблюючись у тонкощі кожної із теорій, а також рекомендує звернутись до інших статей, в яких йтиметься про ще сім різновидів фонології (articulatory / atomic / segmental / dependency, metrical / particle, prosodic phonology). Користувачеві такий потік інформації не завжди є затребуваним.

Коментуючи неточність внутрішніх посилань в словнику Crystal, зауважимо, що це стосується багатьох прикметникових одиниць, виділених як посилання: *grammatical, hierarchal, lexical, morphemic, prosodic, semantic*. Усі вони відсилають до відповідних іменникових одиниць як вокабул посилочної статті. Пошук додаткових відомостей у такому випадку буває доволі нелегким, оскільки користувачеві пропонується іноді занадто складний для нього пакет інформації у порівнянні із тим, що він шукав.

Дещо простішим для користувача є вживання іменникового атрибутива як внутрішнього посилання. Таке має місце в обговорюваній проблемі фонологічного статусу слова як це маркується в ядерній статті *word*. Маємо на увазі словосполучення *juncture features*, яке на рівні з *pause* функціонує як внутрішні посилання для роз'яснення, якими можуть бути фонологічні підказки (*phonological clues*) для розмежування слів. Розташована в зоні дальньої периферії посилочна стаття *juncture* (n) надає додаткові відомості про цей різновид фонологічних підказок, зокрема: [a term used in phonology to refer to the phonetic boundary features which may demarcate grammatical units such as... word. The most obvious junctural feature is silence, (there are other) various modifications to the beginnings and endings of grammatical units. Word division, for example, can be signaled by a complex of pitch, stress, length, as in the potential contrast between *that stuff* and *that's tough*]. Таким чином користувач дізнається, що стики слів маркуються не тільки мовчанням (*silence*), але і комплексом висоти тону, наголосу, довготи (*a complex of pitch, stress, length*). Звернімо увагу на словосполучення *junctural feature*, вжите при описі мовчання [*silence*] як основного демаркаційного засобу виокремлення слів [the phonetic boundary feature which may demarcate grammatical units such as... word].

Порівнюючи наукову і наївну КС, скажемо, що наївне розуміння слова як мовної одиниці виявляється взагалі доволі «глухим» до цього аспекту: у нашій виборці загальномовні словники містять дефініцію *word*, в якій згадується його фонетична форма: [a speech sound or series of sounds that symbolizes and communicates a meaning]

(підкреслення наше – В.С.), але головний ракурс уваги до слова – це його значеннєвий потенціал.

Стосовно цього потенціалу у науковому баченні слова мусимо звернутись до семантичного аспекту його лінгвістичного опису. Він так само, як і фонологічний аспект, доволі лапідарно висвітлений в аналізованому полі **WORD**. Нагадаємо вище наведений фрагмент ядерної статті *word*: [word-classes can be established by analyzing the various grammatical, semantic, and phonological properties displayed by the words in a language], наразі звернімо увагу на посилання *semantic*. Як і решта прикметникових посилань, воно адресує не до окремої статті *semantic (properties)*, а до статті *semantics* (n.). Вона займає півтори сторінки тексту, але все, що стосується до безпосереднього посилання, – це, можливо, тільки вступна фраза дефініційної статті: [a major branch of linguistics devoted to the study of meaning in language]. Вже наступна фраза занурює читача у вир наукової полеміки і різноаспектного викладу течій в теорії семантики: [The term is also used in philosophy and logic, but not with the same range of meaning or emphasis as in linguistics....].

У подальших пошуках стосовно семантичних властивостей слова користувач може звернутись до посилання II ступеня *meaning*, яке міститься в периферійній статті *semantics* і відправляє користувача до статті в маргінальній зоні поля. Цього разу він опиниться перед інформативним ресурсом не меншого обсягу і не меншої складності. Стаття *meaning* займає одну сторінку тексту і також перш за все інформує читача про те, що проблемою значення займаються із десятків інших, окрім лінгвістів, науковців: [many other academic practitioners are involved in the study of meaning along with linguistics – philosophers and logicians especially, but also psychologists, sociologists, literary critics, theologians and others]. Головним інтересом лінгвістів є, згідно довіднику, інтеграція значення і граматики, співвідношення семантики і синтаксису: [linguists' primary interests are distinguished by their attempt to integrate meaning with the other components of a general linguistic theory (especially with grammar). These emphases characterize the linguistic study of meaning, semantics and the place of semantics in relation to syntax]. Чи наближає такий опис користувача до розуміння пошукуваної інформації про семантичні властивості слова, ми не певні, але, без сумніву, загальне теоретичне тло сучасної лінгвістичної науки змальовується досить широко і різнобарвно.

Висновки. Порівнюючи обговорюваний аспект номінативного поля концепту **WORD / LANGUAGE / SPEECH** в науковій та наївній КС, констатуємо, що розуміння понять *семантика* та *значення* мовцем, який не є фаховим лінгвістом, містить більш-менш чіткі і зрозумілі смислові парцели. Загальномовний словник англійської мови Cambridge пропонує наступні тлумачення: *meaning* [the thing that is conveyed by language, import, e.g. *Many words have more than one meaning*]

і **semantics** [the study of meanings], більш розгорнуте тлумачення запропоновано у словнику Oxford: **semantics** [the branch of linguistics and logic concerned with meaning. The two main branches are logical semantics and lexical semantics] та **meaning** через відсилку до дієслова **mean** [have smth as its signification in the same language or its equivalent in another language, e.g. *the name means 'painted rock' in Cherokee*].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Козлова Л.А. Отражение этнокультурных особенностей менталитета в синтаксических категориях агентивности/неагентивности (на материале английского и русского языков). // Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летию юбилею проф. В.И.Карасика: в 2-х частях. – Киев: Издат.дом Д.Бураго, 2013. –Изд-е 2-е испр. – Часть 1. С. 532–538.
2. Кубрякова Е.С. Особенности речевой деятельности и проблемы внутреннего лексикона Человеческий фактор в языке. Язык и картина мира. – М.: Наука, 1991. С.141–172.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира Рос. Академия наук. Ин-т языкознания. – М.: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
4. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. 314 с.

5. Теркулов В.И. Части речи и тождество номинатемы. Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летию юбилею проф. В.И.Карасика: в 2-х частях. – Киев: Издат.дом Д.Бураго, 2013. –Изд-е 2-е испр. – Часть 1. С.25–31.

6. Швачко С.А. Диахроническая память слов.// Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летию юбилею проф. В.И.Карасика: в 2-х частях. – Киев: Издат.дом Д.Бураго, 2013. –Изд-е 2-е испр. – Часть 1. С.166–173.

7. Biber D. et al. Longman Grammar of Spoken and Written English Forword by K. Quirk. – Lnd.: Pearson Education Ltd, 1999. 1204 p.

8. Chafe W. Discourse, Consciousness, and Time/ – Chicago, Lnd: University of Chicago Press, 1994. 327 p.

9. Langacker R.W. Concept, image and symbol: The cognitive basis of grammar. Berlin. 1991.

Матеріал дослідження

10. Online Cambridge dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

11. Online Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

12. Online Macmillan dictionary URL: <http://www.macmillandictionary.com/>

13. Online Oxford dictionary URL: <https://en.oxforddictionaries.com/>

14. The American Heritage Dictionary of the English Language, Fifth Edition copyright 2017 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. URL: <https://ahdictionary.com/word/search.html>

Dr. Ibragimov Yuldash Matkarimovich

Teacher of Nukus State Pedagogical Institute
city Nukus, Karakalpakstan

RESEARCH OF DIALECTAL KINSHIP TERMS IN UZBEK DIALECT IN THE REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN

Abstract. The term of the Turkic languages of the southern Aral region reflect the common Turkic system of kinship terms. Relationships in the field of kinship terms within individual Turkic languages of the specified region have not yet been the subject of special research. A comparatively historical study of kinship terminology of kinship terminology of the Uzbek, Karakalpak, Kazak and Turkmen languages that have been in intensive contact with each other for a longtime and involving all known dialect variant is of interest not only for linguist but also for historians and ethnographers.

Analysis of dialectal kinship terms leads to the following conclusion the terms of kinship in the period of their origin meant related gender and age marriage groups, relative terms of kinship compared with vocative are more stable, with a relatively historical and etymological study of the terms of the terms of the terms of kinship is of great importance, taking into account the lexical material of all dialectal variants of the range.

Keywords: *dialect, features, mutual influence, conformity. Central-Asian, Volga-Ural kinship terms of Turkic languages, accounting of lexical materials.*

The terminology of kinship of the Turkic languages of the Republic of Karakalpakstan basically reflects the common Turkic system of terms of kinship. Nevertheless, there are quite significant differences between the individual languages of the region and between the dialects of the inner separate languages in the field of kinship terminology. Dialectical features and inter-dialectal relationships of kinship terms within individual languages of the Republic of Karakalpakstan

have been developed to one degree or another (Begjanov, 1971, 77-81; Beketov 1992: 110-111; Dospanov 1980: 34-35; Ibragimov 1986: 94-112). But relationships and interconnections have not yet been the subject of special research. A comparative historical study of the terminology of kinship between the Uzbek, Karakalpak, Kazakh and Turkmen languages, which have been continuously and intensively contacting each other with all known dialectal variants, is of interest not